

Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund

Styrelsens berättelse över förbundets verksamhet 1992

Styrelse

Landshövding Jan-Erik Wikström, ordförande (till årsmötet 1995)

Professor Carl-Göran Andrae, vice ordförande (till årsmötet 1994)

Landsantikvarie Stig Rydh, sekreterare
Bankdirektör Rune Skogum, skattmästare (till årsmötet 1995)

Fru Barbro Andersson, Fjärdhundra (till årsmötet 1995)

Arkivarie Ulla Cederholm, Sävja (till årsmötet 1993)

Arkivarie Wolter Ehn, Uppsala (till årsmötet 1994)

Kamrer Börje Karlsson, Hållnäs (till årsmötet 1993)

Kamrer Anders Mossberg, Tierp (till årsmötet 1995)

Lantbrukare Åke Söderman, Bergshamra (till årsmötet 1994)

Hushållslärare Britt Winberg, Giresta (till årsmötet 1993)

Ekonomie dr Hans Österberg, Sundbyberg (till årsmötet 1993)

Herr Bengt Niklasson, Enköping (till årsmötet 1994)

Arbetsutskott: ordföranden, vice ordföranden, sekreteraren och skattmästaren.

Revisorer: bankkamrer Sven Lundkvist, Uppsala och kamrer Bert Roos, Uppsala med lantbrukare Carl-Birger Sveidqvist, Uppsala och bankdirektör Göran Sätterström, Enköping som ersättare.

Ombud till Sveriges Hembygdsförbunds riksstämman: Ulla Cederholm, Vänge, Gunnel Eriksson, Karlholmsbruk, Lars Jansson, Örbyhus, Uno Wallgren, Björklinge och Elsa Wallin, Knivsta med Ingrid Mossberg, Tierp, Hans Lustig, Uppsala och Gunnar Thollander, Söderfors som ersättare.

Valberedning: Birger Wallén (sammankallan-

de), Knivsta, Ingrid Mossberg, Tierp och Gun Wallström, Björklinge.

Stiftelsen Upplandsmuseets styrelse: Åke Söderman har varit förbundets representant i stiftelsens styrelse med Carl-Göran Andrae som suppleant.

Representant för länets hembygdsföreningar i förbundets studiekommitté: Erne Wahlund, Alunda.

Uppsala kommuns naturvårdsråd: Förbundet är adjungerat i rådets styrelse och representeras av Stig Rydh.

Anslutna hembygdsföreningar

53, vilka tillsammans hade 11 415 enskilda medlemmar.

Enskilda medlemmar per 31.12.1992

1 939 (1991: 1 999).

Betalande	1 782	(1 838)
Ständiga	99	(101)
Hedersledamöter	11	(13)
Medaljörer	47	(47)

Anslag

Anslag till Kvekgården från Enköpings kommun och Uppsala läns landsting 25 000 kr.

Årsmöte m m

Årsmötet 1992 ägde rum söndagen den 25 oktober i Eklundshofs brunnspaviljong, Uppsala under ordförandeskap av landshövding Hans Alsén.

Stadseenliga val förrättades. Efter Hans Alsén, som efter sin avgång som landshövding av sagt sig omval, valdes till ordförande i förbundet för en tid av tre år landshövding Jan-Erik Wikström.

Verksamhetsberättelsen för 1991 lades med godkännande till handlingarna. Resultat- och balansräkning för 1991 fastställdes och styrelsen beviljades ansvarsfrihet för verksamhetsåret. Utgifts- och inkomststat för 1993 med en omslutning på 720 000 kronor fastställdes, varvid också beslutades om en årsavgift på 100 kronor per ombud för föreningar och 150 kronor för enskild medlem.

Under mötet tackade vice ordföranden Carl-Göran Andrae Hans Alsén för hans engagerade insatser som ordförande i förbundet och överlämnade en minnesgåva. Även forskningsgruppen för Långhundraleden framförde genom Gunnar Olsson sitt tack. Hans Alsén valdes med acklamation till förbundets hedersledamot.

Efter paus med kaffe presenterade Håkan Liby efter en introduktion av Stig Rydh Upplandsmuseets planer på inrättandet av ett järnhistoriskt museum i Österbybruk, ett informationscentrum för hela den uppländska järnhanteringen.

Vintertinget

Förbundets vinterting hölls traditionsenligt den första söndagen i februari i Hantverksföreningens festvåningar i Uppsala.

Årets utdelning ur landshövding Hilding Kjellmans hembygdsfond tillföll Tegelsmora hembygdsförening för upprustning av Tegelsmora gamla fattigstuga.

Disa Gilles pris tilldelades den nyligen bildade Tvärnö hembygdsförening i Östhammars kommun.

Vårstämma och vårutflykt

Årets vårstämma som hölls den 31 maj på Eklundshof i Uppsala fick en något annorlunda form än tidigare. Den traditionella utflykten stod inte på programmet eftersom förbundets medlemmar inbjudits att i stället delta i någon av de fyra utflykter som anordnades vid Sveriges hembygdsförbunds riksstämma i Uppsala den 28-31 maj.

Stämman leddes av förbundets ordförande, landshövding Hans Alsén. Parentation hölls över hedersledamoten, förre riksantikvarien Bengt Thordeman, hedersledamoten, förre länsantikvarien Alf Nordström samt medaljören och publicisten Edvin Gustavsson som samtliga avlidit under år 1991. Förbundets förtjänstmedalj överlämnades till Gun Wallström, Björklinge och Ture Forsman, Österbybruk.

Vid mötet valdes också ombud för enskilda och ständiga medlemmar till Upplands fornminnesförening och hembygdsförbunds årsmöte i oktober 1992.

Höstutflykt, »Skolresan»

Årets höstutflykt gick av stapeln söndagen den 27 september. Tema för resan var den svenska folkskolans 150-årsjubileum. Under färden besöktes kulturhistoriskt intressanta skolor och skolmuseer på flera platser i länet: Vaksalaskolan i Uppsala, Lagunda skolmuseum i Nysätra, Mariebergs skola i Vendel, Tegelsmora sockencentrum med kyrka, prästgård och skola samt den äldsta bruksskolan i Karlholm.

Sveriges hembygdsförbunds riksstämma

Sveriges hembygdsförbunds riksstämma hölls i Uppsala den 28-31 maj. Stämmoförhandlingarna som pågick i två dagar hölls på Eklundshof under ordförandeskap av landshövding Hans Alsén.

Vid första stämmodagens avslutande bankett utdelades Sveriges hembygdsförbunds plakett för rik gärning i hembygdsvårdens tjänst till två av Upplands fornminnesförening och hembygdsförbunds styrelseledamöter, nämligen Wolter Ehn och Åke Söderman.

Den andra stämmodagen avslutades med att Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund inbjöd till hembygdsfest på friluftsmuseet Disagården i Gamla Uppsala. Ca 200 stämmodeltagare tog del av en uppländsk buffé, som bestod av några hembygdsföreningars egna specialiteter. Förbundet och Upplandsmuseet arrangerade de två följande dagarna fyra olika bussutflykter i landskapet: bronsåldersbygden i sydvästra

Uppland, Långhundraleden från Åkersberga till Uppsala, Vallonbruksregionen samt en tur i Uppsala.

Sveriges hembygdsförbund har till Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund framfört sitt varma tack för de mycket lyckade stämмоarrangemangen.

Publikationer

Förbundet har under året utgivit årsboken Uppland 1992 samt i småskriftsserien nr 10, Bondefiske på Gräsön.

Meddelanden med Håkan Liby som redaktör har utkommit med fyra nummer.

Fornminnesföreningens inköpskommitté

Inköpskommittén har utgjorts av styrelsens arbetsutskott.

De bidrag till samlingarna, deras dokumentation och vård, som möjliggjorts genom Constance Anderssons donationsfond har enligt donationens bestämmelser överförts till Upplandsmuseet.

Kvekgården

Upplandsmuseet har ansvaret för den löpande verksamheten vid Kvekgården. Gården har varit väl besökt av skolklasser, studiegrupper och allmänhet. Under sommaren har fil. kand. Gunnar Sundelin alla dagar ut-

om måndagar svarat för visningar. Lagunda hembygdsförening har vid sina sammankomster fått utnyttja Kvekgården.

Under året har Bjerking's ingenjörbyrå i Uppsala på uppdrag av förbundet gjort en skadeinventering på Kvekgårdens byggnader samt upprättat förslag till åtgärdsprogram. Det har bedömts att de skador som uppmärksammas på byggnaderna inte kräver stora restaureringsarbeten utan kan åtgärdas vid löpande årliga underhållsarbeten.

Upplandsmuseet och hembygdsrörelsen

Upplandsmuseets kansli är också kansli för Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund. Huvudansvaret för kontakterna med länets hembygdsföreningar har museets regionala avdelning med 1:e antikvarie Håkan Liby som avdelningschef. Avdelningen har under året fått en personalförstärkning genom att antikvarie Elisabeth Svalin anställts.

Avdelningen har hållit regelbunden kontakt med ett flertal av länets hembygdsföreningar genom personliga kontakter, föredrag och rådgivning. Museets samtliga avdelningar: kulturmiljöavdelning, utställnings- och undervisningsavdelning, dokumentationsavdelning, avdelning för regional informations- och undervisningsverksamhet samt kansli står till hembygdsföreningarnas förfogande. Detta innebär att föreningarna kan få råd om underhåll av byggnader, föremåls-

och fotosamlingar, utveckling av studieverksamhet, hjälp med utställningar m.m.

Huvudmannaskap

Diskussionerna mellan Uppsala kommun och Uppsala läns landsting om ändrat huvudmannaskap och ändrad finansiering av kulturinstitutionerna i länet har fortsatt under året. Då verksamhetsberättelsen för 1992 presenteras för medlemmarna i oktober 1993 har äntligen en slutlig överenskommelse träffats. Uppsala kommun lämnade den 1 juli 1993 Stiftelsen Upplandsmuseet och tar ensam över ansvaret för Upplands Konstmu-

seum som blir en del av den kommunala förvaltningen under namnet Uppsala Konstmuseum. Stiftelsen Upplandsmuseet lever vidare med Uppsala läns landsting och Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund som stiftare. Förbundets krav i förhandlingarna med kommun och landsting har härmed tillgodosetts. Den nya styrelsen består av fem ordinarie ledamöter från landstinget med två suppleanter samt en ordinarie ledamot och en suppleant från Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund. Ändringen av huvudmannaskapet förutsätter vissa ändringar i Stiftelsen Upplandsmuseets stadgar.

Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund

Styrelsens berättelse över förbundets verksamhet 1993

Styrelse

Landshövding Jan-Erik Wikström, ordförande (till årsmötet 1995)

Professor Carl-Göran Andrae, vice ordförande (till årsmötet 1994)

Landsantikvarie Stig Rydh, sekreterare

Bankdirektör Rune Skogum, skattmästare (till årsmötet 1995)

Fru Barbro Andersson, Fjärdhundra (till årsmötet 1995)

Arkivarie Ulla Sjögarne, Danmark (till årsmötet 1996)

Arkivarie Wolter Ehn, Uppsala (till årsmötet 1994)

Kamrer Börje Karlsson, Hållnäs (till årsmötet 1995)

Kamrer Anders Mossberg, Tierp (till årsmötet 1995)

Herr Bengt Niklasson, Enköping (till årsmötet 1994)

Fil kand Göran Ulväng, Lagunda (till årsmötet 1996)

Lantbrukare Åke Söderman, Länna (till årsmötet 1994)

Ekonomie dr Hans Österberg, Sundbyberg (till årsmötet 1996)

Arbetsutskott: ordförande, vice ordföranden, sekreteraren och skattmästaren.

Revisorer: Sven Lundkvist, Uppsala

Bert Roos, Uppsala

Suppleanter: Carl Birger Sveidqvist, Uppsala

Göran Sätterström, Enköping

Ombud till Sveriges hembygdsförbunds riksstämman 1994: Ulla Sjögarne, Danmark, Gunnel Eriksson, Karlholmsbruk, Ingrid Mossberg, Tierp, Hans Lustig, Uppsala, Gunnar Tholander, Söderfors.

Ersättare/suppleanter: Mirja Korpela, Österbybruk, Lars-Gösta Hellberg, Skärplinge, Stig Dannfors, Uppsala, Göran Ulväng, Örsundsbro, Barbro Andersson, Fjärdhundra.

Valberedning: Birger Wallén (sammanställande), Knivsta, Ingrid Mossberg, Tierp och Valdis Ordeus, Lagunda.

Stiftelsen Upplandsmuseets styrelse: Åke Söderman har varit förbundets representant i stiftelsens styrelse med Carl Göran Andrae som suppleant.

Representant för länets hembygdsföreningar i förbundets studiekommitté: Erne Wahlund, Alunda.

Uppsala kommuns naturvårdsråd: Förbundet är adjungerat i rådets styrelse och representeras av Stig Rydh.

Anslutna hembygdsföreningar

54, vilka tillsammans hade 11 522 enskilda medlemmar.

Enskilda medlemmar per den 31.12.1993.

Betalande:	1 789	(1992: 1 782)
Ständiga:	94	(1992: 99)
Hedersledamöter:	10	(1992: 11)
Medaljörer:	48	(1992: 47)

Årsmöte m m

Årsmötet 1993 ägde rum söndagen den 24 oktober i Brunnspariljungen vid Eklunds-

hof, Uppsala under ordförandeskap av landshövding Jan-Erik Wikström. I mötet deltog 110 ombud för enskilda medlemmar och föreningar.

Stadgeenliga val förrättades. Verksamhetsberättelsen för 1992 lades med godkännande till handlingarna. Resultat- och balansräkning för 1992 fastställdes och styrelsen beviljades ansvarsfrihet för verksamhetsåret. Utgifts- och inkomststat för 1993 med en omslutning av 800 000 kronor fastställdes, vilket också innebar att årsavgiften kvarstod oförändrad: 100 kronor per ombud för föreningar och 150 kronor för enskild medlem.

Efter sedvanlig kaffepaus utdelades för andra gången Ola Ehns stipendium för studier och forskning i Uppländsk kultur på 30 000. Märta Ehn talade och överlämnade stipendiet till Magnus Elfvendahl, medeltidsarkeolog från Uppsala, som med utgångspunkt från ett omfattande keramikmaterial från utgrävningar i Uppsala söker uträna stadens medeltida bebyggelsehistoria. Magnus Elfvendahl presenterade sitt pågående forskningsarbete i ett föredrag.

Vintertinget

Vintertinget hölls söndagen den 7 februari i Hantverksföreningens festvåningar i Uppsala. Tinget lockade ca 70 deltagare från 20-talet hembygdsföreningar.

Årets utdelning ur landshövding Hilding Kjellmans hembygdsfond tillföll Danmarks och Lagga hembygdsföreningar som gemensamt utarbetat en skrift om Mora stenar. Föreningarna tilldelades 10 000 kronor som bi-

drag till tryckningskostnaderna. Arbetet med skriften är en del av föreningarnas engagemang i det riksomfattande projektet Den svenska historien.

Disa Gilles pris på 5 000 kronor tillföll Strömsbergs bruksgille för föreningens framgångsrika insatser för att hålla Strömsbergs bruk levande och göra det tillgängligt för allmänheten.

Vid mötet informerade förbundets sekreterare Stig Rydh och 1:e antikvarien Håkan Liby om Upplandsmuseets engagemang i projektet Den svenska historien – kallat Kärnhuset i riksäpplet.

Vårutflykt och vårstämman

Vårutflykten den 5 juni, utgick helt från Upplandsmuseets regionala historiprojekt, Kärnhuset i riksäpplet. Utflyktens uppläggning syftade till att uppmärksamma tidsandan, maktstrukturerna och processerna under perioden mellan vikingatid och Gustav Vasa som resulterade i Svea rikes tillkomst. Resan inleddes med visning av museets utställning, uppbyggd kring föremål och dokument som belyste replipunkterna i kulturlandskapet.

Resan gick sedan vidare till Gryta och Huseby i Svinnegarn där deltagarna besteg Haralds hög. Nästa besöksmål var den betydelsefulla kommunikationspunkten Ullunda vad.

Vårstämman hölls i Tillinge församlingshem, där förbundets ordförande, landshövding Jan-Erik Wikström, delade ut förtjänstmedaljer till Gunnar Ahlbäck och Gösta Lindgren. Den tredje medaljören, Gunnar

Thollander var tyvärr förhindrad att delta.

Lunch-middag serverades på Nykvarns Gästgiveri Den Lyckliga Grisen.

Historieresans följande mål var Sparsätra där det sägenomspunna slaget stod 1247, varefter Revelsta och den s k Vasakällaren visades under Mona von Engeströms ledning. Dagen avslutades med ett besök vid Läby vad.

Ciceron under resan och på de historiska platserna var 1:e antikvarie Iréne Andersson Flygare.

Höstutflykt

Höstutflykten ägde rum söndagen den 26 september. Under resan besöktes ett antal intressanta besöksmål i Dannemora järnbygd som på senare tid varit föremål för särskilda satsningar i form av upprustningar och förbättrad information. De platser som besöktes var Dannemora gruvsamhälle med den nyuppförda utsiktspaviljongen vid gruvan samt Norra maskin, vilken bl a fungerar som magasin för en del av Upplandsmuseets samlingar från gruvdriften i Dannemora, Österbybruk, där särskilt Ånghammaren uppmärksammades, Söderfors bruk med bl a ny utställning i ankarsmedjan från 1700-talet samt slutligen Stockholms stads arkitekturhistoriskt intressanta kraftverksanläggning i Untra vid Dalälven.

Publikationer

Förbundet utgav i samband med invigningen av projektet Den svenska historien årsboken Uppland 1993 som presenterades under titeln Kärnhuset i riksäpplet. Årsboken som

väckt stor och positiv uppmärksamhet anknöt till projektet genom att särskilt inbjudna författare presenterade Upplands roll i det svenska rikets uppkomst.

Meddelanden med Elisabeth Svalin som redaktör har utkommit med 4 nummer under året.

Inköpskommittén

Inköpskommittén har utgjorts av styrelsens arbetsutskott.

De bidrag till samlingarna, deras dokumentation och vård som möjliggjorts genom Constance Anderssons donationsfond har enligt donationens bestämmelser överförts till Upplandsmuseet.

Kvekgården

Upplandsmuseet ansvarar för den löpande verksamheten vid friluftsmuseet Kvekgården vid Örsundsbro, som ägs av Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund. Upplands fornminnesförening ställer årligen medel till förfogande för anställning av en sommaramanus som svarar för tillsyn och programaktiviteter och visar museet för enskilda besökare och grupper. Museet har under sommaren varit väl besökt av skolklasser, studiegrupper och allmänhet.

Lagunda hembygdsförening har vid sina sammankomster fått utnyttja Kvekgården.

Upplandsmuseet och hembygdsrörelsen

Upplandsmuseets kansli är också kansli för Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund. Huvudansvaret för kontakterna med hembygdsföreningarna har museets regionala avdelning med 1:e antikvarie Håkan Liby som avdelningschef. Inom avdelningen arbetar också antikvarie Elisabeth Svalin med kontakterna med hembygdsrörelsen, innefattande kursverksamhet och information. Museets regionala avdelning har hållit kontakt med ett flertal av länets hembygdsföreningar genom personliga kontakter, föredrag och rådgivning. Museets samtliga avdelningar: kulturmiljöavdelning, utställnings- och undervisningsavdelning, dokumentationsavdelning, avdelning för regional informations- och undervisningsverksamhet samt kansli står till hembygdsföreningarnas förfogande. Detta innebär att föreningen kan få råd om underhåll av byggnader, föremåls- och fotosamlingar, utveckling av studieverksamhet, hjälp med utställningar m m.

Jan Erik Wikström

Stig Rydh